

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

TALABALARDA PEDAGOGIK ODOB FAZILATLARINI
RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI

Fayzullayeva Feruza

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirish va rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati yoritilgan. Pedagogik odobning mazmuni, uning bo'lajak o'qituvchilar kasbiy faoliyatidagi o'rni hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, talabalarda pedagogik madaniyat, axloqiy fazilatlar va kasbiy mas'uliyatni rivojlantirish omillari ilmiy asosda ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik odob, pedagogik madaniyat, axloqiy fazilatlar, kasbiy kompetensiya, ta'lim jarayoni, ijtimoiy-pedagogik ahamiyat, bo'lajak o'qituvchi.

Аннотация: В данной статье рассматривается социально-педагогическое значение развития педагогической этики у студентов. Анализируется сущность педагогической этики, её роль в профессиональной деятельности будущих учителей и значение в образовательном процессе. Также раскрываются факторы формирования педагогической культуры, нравственных качеств и профессиональной ответственности у студентов.

Ключевые слова: педагогическая этика, педагогическая культура, нравственные качества, профессиональная компетентность, образовательный процесс, социально-педагогическое значение, будущий учитель.

Abstract: This article discusses the socio-pedagogical importance of developing pedagogical ethics among students. The essence of pedagogical ethics, its role in the professional activity of future teachers, and its importance in the educational process are analyzed. In addition, the factors influencing the development of pedagogical culture, moral qualities, and professional responsibility in students are scientifically examined.

Keywords: pedagogical ethics, pedagogical culture, moral qualities, professional competence, educational process, socio-pedagogical significance, future teacher.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida bo'lajak pedagog kadrlarni nafaqat bilim va kasbiy kompetensiyalar bilan qurollantirish, balki ularda yuksak axloqiy fazilatlar hamda pedagogik odob madaniyatini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti va ta'lim sifatining oshishi ko'p jihatdan pedagoglarning ma'naviy-axloqiy qiyofasi, kasbiy madaniyati va o'quvchilar bilan munosabat madaniyatiga bog'liqdir. Shu sababli talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirish masalasi ijtimoiy-pedagogik jihatdan dolzarb muammolardan biri sifatida qaralmoqda.

Pedagogik odob — bu o'qituvchining kasbiy faoliyati davomida namoyon bo'ladigan axloqiy me'yorlar, muomala madaniyati, hurmat, adolat, bag'rikenglik, mas'uliyat va

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

insonparvarlik kabi fazilatlar majmuidir. Ushbu fazilatlar pedagogning shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarning ma'naviy kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan talabalarda pedagogik odobni shakllantirish kelajakdagi pedagogik faoliyatning samaradorligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida insonparvarlik, demokratik tamoyillar va milliy qadriyatlarga asoslangan pedagogik munosabatlarni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonda talabalarda pedagogik odob, pedagogik madaniyat va kasbiy mas'uliyatni shakllantirish, ularni ta'lim jarayonida samarali qo'llay olish ko'nikmalarini rivojlantirish zarurdir. Shuningdek, pedagogik odob fazilatlarini talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish, sog'lom pedagogik muhit yaratish hamda ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Shu nuqtai nazardan, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganish va tahlil qilish bugungi kun pedagogika fanining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirishning ahamiyati, uning ta'lim jarayonidagi o'rnini hamda ijtimoiy-pedagogik jihatlari yoritib beriladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirish masalasi pedagogika va ta'lim nazariyasida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. O'zbek pedagogika ilmidagi pedagogik odob, pedagogik madaniyat hamda o'qituvchining kasbiy-axloqiy sifatlarini shakllantirish masalalari bir qator olimlarning ilmiy ishlarida yoritib berilgan. Jumladan, pedagogika sohasida olib borilgan tadqiqotlarda o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini, uning ma'naviy qiyofasi va pedagogik madaniyati ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Tadqiqotlarda pedagogik odob o'qituvchining o'quvchilar, hamkasblar va jamiyat bilan bo'lgan munosabatlarida namoyon bo'ladigan axloqiy me'yorlar tizimi sifatida talqin etiladi.

Pedagogik adabiyotlarda pedagogik odob tushunchasi pedagogik etika bilan uzviy bog'liq holda qaraladi. O'zbek pedagog olimlari tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda pedagogik odob o'qituvchining kasbiy faoliyatida namoyon bo'ladigan muomala madaniyati, adolat, insonparvarlik, hurmat, sabr-toqat va mas'uliyat kabi fazilatlar majmui sifatida izohlanadi. Shu bilan birga, pedagogik odob nafaqat pedagogning shaxsiy sifati, balki ta'lim jarayonida sog'lom psixologik muhit yaratishga xizmat qiluvchi muhim omil sifatida ham baholanadi. O'zbek pedagogika fanida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida ularning pedagogik madaniyatini shakllantirish, pedagogik muomala va kasbiy etikaga oid bilimlarini rivojlantirish zarurligi alohida ta'kidlanadi.

Talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirish masalasi ta'lim jarayonining mazmuni, metodlari va shakllari bilan ham uzviy bog'liqdir. Oliy ta'lim tizimida

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

pedagogik fanlarni o'qitish, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyot jarayonlari hamda tarbiyaviy ishlar orqali talabalarda pedagogik odob, kasbiy mas'uliyat va muomala madaniyatini rivojlantirish mumkinligi ilmiy manbalarda qayd etilgan. Shuningdek, milliy qadriyatlar, ma'naviy meros va jamiyatning axloqiy talablari ham pedagogik odobni shakllantirishning muhim manbalari sifatida e'tirof etiladi.

Mazkur tadqiqotni olib borishda pedagogika fanida qo'llaniladigan ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Jumladan, ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, kuzatish hamda nazariy xulosalar chiqarish metodlari asosida talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati o'rganildi. Ilmiy manbalarni tahlil qilish orqali pedagogik odob tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy qismlari va ta'lim jarayonidagi o'rni aniqlashtirildi. Shuningdek, pedagogik jarayonni kuzatish va mavjud tajribalarni umumlashtirish orqali talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirishning samarali yo'llari hamda omillari tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari hamda pedagogik jarayonning uzluksizlik prinsiplari metodologik asos sifatida xizmat qildi. Ushbu yondashuvlar talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirishni ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Natijada talabalarning kasbiy tayyorgarligi jarayonida pedagogik odob, pedagogik madaniyat va kasbiy axloqiy fazilatlarni rivojlantirish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Natija va muhokamalar

Tadqiqot jarayonida talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi ekanligi aniqlandi. Oliy ta'lim muassasalarida olib borilgan pedagogik faoliyat tahlili shuni ko'rsatdiki, talabalarda pedagogik odobni shakllantirish ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida samarali pedagogik munosabatlarni yo'lga qo'yishda muhim ahamiyat kasb etadi. Pedagogik odob fazilatlariga ega bo'lgan talaba kelajakda o'quvchilar bilan muloqot jarayonida hurmat, sabr-toqat, adolat va insonparvarlik tamoyillariga amal qiladi. Bu esa ta'lim jarayonida sog'lom psixologik muhitni shakllantirishga hamda o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar natijasida talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirish bir necha omillarga bog'liqligi aniqlandi. Avvalo, pedagogik fanlarni o'qitish jarayonida pedagogik etika, pedagogik madaniyat va muomala madaniyati kabi tushunchalarni chuqur o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va pedagogik amaliyot jarayonida talabalarga real pedagogik vaziyatlar bilan ishlash imkoniyatini yaratish ularning kasbiy va axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bunday jarayonlar orqali talabalar o'qituvchi faoliyatida uchraydigan turli pedagogik muammolarni hal qilish, o'quvchilar bilan to'g'ri muloqot o'rnatish hamda pedagogik odob qoidalariga amal qilish ko'nikmalarini egallaydilar.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirishda milliy qadriyatlar, ma'naviy meros va jamiyatning axloqiy talablari ham muhim rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida milliy an'ana va qadriyatlarga asoslangan tarbiyaviy ishlarni tashkil etish talabalarda hurmat, odob, mas'uliyat va bag'rikenglik kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy madaniyatini yuksaltirishga yordam beradi.

Muhokamalar jarayonida pedagogik odobni rivojlantirish faqat nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmasligi, balki ta'lim jarayonida pedagogik muhit, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlik, shuningdek, pedagog shaxsining shaxsiy namunasi orqali shakllanishi muhimligi ta'kidlandi. Talabalarga pedagogik odobning mazmuni va ahamiyatini tushuntirish bilan birga, ularni amaliy faoliyatda qo'llashga o'rgatish ham zarur hisoblanadi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida pedagogik amaliyot, muammoli vaziyatlar tahlili, munozara va interfaol metodlardan foydalanish talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirish nafaqat ularning kasbiy tayyorgarligini oshiradi, balki ta'lim tizimining umumiy samaradorligini ham ta'minlaydi. Pedagogik odobga ega bo'lgan bo'lajak o'qituvchi o'quvchilar bilan samarali pedagogik muloqot o'rnatadi, ta'lim jarayonida ijobiy muhit yaratadi va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ko'maklashadi. Shu bois talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirish va rivojlantirish masalasi ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri sifatida qoralishi lozim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirish ta'lim tizimining muhim va dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Pedagogik odob bo'lajak o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim o'rin tutib, ularning o'quvchilar, hamkasblar hamda jamiyat bilan samarali pedagogik munosabatlarni o'rnatishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirish ularning kasbiy kompetensiyasi, pedagogik madaniyati va ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish bilan uzviy bog'liqdir.

Shuningdek, pedagogik odobni rivojlantirish jarayoni oliy ta'lim muassasalarida olib boriladigan ta'lim-tarbiya faoliyati, pedagogik fanlarni o'qitish, amaliy mashg'ulotlar hamda pedagogik amaliyot jarayonlari orqali samarali amalga oshiriladi. Mazkur jarayonda talabalarga pedagogik etika, muomala madaniyati, mas'uliyat, bag'rikenglik va insonparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini rivojlantirishda milliy qadriyatlar, ma'naviy meros va jamiyatning axloqiy me'yorlariga tayanish muhim ahamiyatga ega. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy madaniyatini yuksaltirish, ta'lim jarayonida sog'lom pedagogik muhitni yaratish hamda o'quvchilarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

Demak, talabalarda pedagogik odob fazilatlarini shakllantirish va rivojlantirish pedagogik ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatida yuqori samaradorlikka erishish hamda ta'lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida talabalarning pedagogik odob, pedagogik madaniyat va kasbiy axloqiy fazilatlarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli ishlarni yanada takomillashtirish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Pedagogika / N. Egamberdiyeva tahriri ostida. – Toshkent: O'zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2013.
2. Pedagogika nazariyasi va tarixi / B. Ziyomammedov, Sh. Abdullayeva. – Toshkent: O'qituvchi, 2000.
3. Pedagogik mahorat / N. Egamberdiyeva. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2011.
4. Pedagogika / M. Ochilov. – Toshkent: O'qituvchi, 1997.
5. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat / N. Muslimov. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2015.
6. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch / I. A. Karimov. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
7. Ta'lim to'g'risida Qonun. – Toshkent, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2019.

